

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΙΑΤΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΗ-ΨΥΧΙΑΤΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΗ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΙ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΤΟΥ
ΕΠΙΖΗΣΑΝΤΟΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗΣ»

ΓΡΥΠΙΩΤΟΥ Ι. ΣΟΦΙΑ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ ΠΑΡ ΑΡΕΙΩ ΠΑΓΩ & ΣτΕ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΠΟΛΥΧΡΟΝΗΣ ΒΟΥΛΤΣΟΣ

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής

Φώτιος Χατζηνικολάου Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος
Ιατρικής Α.Π.Θ.

Πολυχρόνης Βούλτσος Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος
Ιατρικής Α.Π.Θ.

Ασπασία Δεληλίγκα Ιατρός-Φαρμακοποιός, Ειδική
Ιατροδικαστής, PhD

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

2023

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ καρδίας τον Επιστημονικά Υπεύθυνο, Διευθυντή του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ιατροδικαστική Ψυχιατροδικαστική», το Καθηγητή μου, κ. Φώτιο Χατζηνικολάου, Αν. Καθηγητή Ιατροδικαστικής της Ιατρικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τον Ευχαριστώ ιδιαίτερως για αυτό το γεμάτο γνώσεις ταξίδι μου σε αυτό το ενδιαφέρον Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών της Ιατροδικαστικής - Ψυχιατροδικαστικής, κυρίως όμως τον ευχαριστώ για την ευκαιρία που μου έδωσε να εξελιχθώ σαν επιστήμονας, αφού οι εισηγήσεις του ήταν πλήρως διαφωτιστικές, ήταν πάντα παρόν καθ όλη τη διάρκεια αυτού του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών, να καθοδηγεί, να αναλύει, να επεξηγεί με πλήρη σαφήνεια όλες τις ερωτήσεις που του ετίθεντο, έχοντας ως γνώμονα την ακατάπαυστη όρεξή του στη μέγιστη αυτή εμπειρία της γνώσης που μας προσέφερε.

Στη συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, το σύζυγό μου, Γεώργιο - Χρήστο Δ Χαραλαμπόπουλο, Δικηγόρο, για την υπομονή του, τη κορούλα μου Δήμητρα- Ιωάννα καθώς μαζί της υπέβαλλα την αίτηση συμμετοχής μου στο Μεταπτυχιακό πρόγραμμα, τη μητέρα μου Δήμητρα Γρυπιώτη διότι χωρίς εκείνην, την αγάπη της και την στήριξη που μου χαρίζει δεν θα μπορούσα να υλοποιήσω ένα ακόμη όνειρό μου, κυρίως όμως αυτή η Διπλωματική είναι αφιερωμένη στη μνήμη του πατέρα μου Ιωάννη Γρυπιώτη ο

οποίος πάντα πίστευε σ εμένα και με στήριξε σε όλη μου τη ζωή,
έχοντας υπάρξει πολύτιμος αρωγός όλων των προσπαθειών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με το Νόμο 4931/2022 που τιτλοφορείται «ΓΙΑΤΡΟΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ, ΙΣΟΤΙΜΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ και συγκεκριμένα στο άρθρο 62 ορίζεται ότι: "Για τις ανάγκες του παρόντος ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί: α) «Πρακτικές μεταστροφής»: Κάθε μεταχείριση που αποσκοπεί να μεταβάλει ή να καταστείλει τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα ή την έκφραση φύλου. β) «Έκφραση φύλου»: Το σύνολο των χαρακτηριστικών που αφορούν στη συμπεριφορά, τρόπους, αναπαραστάσεις, που σχετίζονται με τον τρόπο που τοποθετείται και εκφράζει ένα πρόσωπο το φύλο του και γίνεται αυτό αντιληπτό από τον περίγυρό του. γ) «Ταυτότητα φύλου»: Ο εσωτερικός και προσωπικός τρόπος με τον οποίο το ίδιο το πρόσωπο βιώνει το φύλο του, ανεξάρτητα από το φύλο που καταχωρήθηκε κατά τη γέννησή του. δ) «Επαγγελματίας»: Κάθε πρόσωπο, το οποίο εφαρμόζει πρακτικές μεταστροφής έναντι οικονομικού ανταλλάγματος. ε) «Ευάλωτα πρόσωπα»: Οι ανήλικοι ή ενήλικοι που τελούν σε δικαστική συμπαράσταση υπό την έννοια του Αστικού Κώδικα. 2. α) Απαγορεύεται η διενέργεια πρακτικών μεταστροφής σε ευάλωτα πρόσωπα. β) Οποιοσδήποτε εφαρμόζει σε άλλους πρακτικές μεταστροφής πρέπει να έχει εξασφαλίσει προηγουμένως τη ρητή συναίνεσή τους. γ) Απαγορεύεται για τους επαγγελματίες η με οποιονδήποτε τρόπο πρόσκληση, προβολή ή διαφήμιση πρακτικών μεταστροφής που διενεργούν τόσο οι ίδιοι όσο και άλλοι τρίτοι, επαγγελματίες ή μη. 3. Παραβίαση της παρ. 2, πέραν των

προβλεπόμενων πειθαρχικών και διοικητικών κυρώσεων, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης και χρηματική ποινή. Η επανειλημμένη τέλεση της ανωτέρω πράξης συνιστά επιβαρυντική περίσταση."

Την ώρα που ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) ήδη από το 2020, κάνει έκκληση για παγκόσμια απαγόρευση αυτών των πρακτικών, έχοντάς τις χαρακτηρίσει ως βασανιστήρια και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήδη από το 2018 έχει ψηφίσει πρόταση απαγόρευσης προς τα κράτη - μέλη για τις «θεραπίες μεταστροφής» που έχουν ήδη απαγορευτεί στη Γερμανία, τη Γαλλία, τη Μάλτα και την Αλβανία, στην Ελλάδα επιχειρείται η θεσμοθέτηση της απαγόρευσης των "θεραπειών μεταστροφής", δηλαδή «κάθε μεταχείρισης που αποσκοπεί να μεταβάλει ή να καταστείλει τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα ή την έκφραση φύλου», περιοριζόμενη όμως στην απαγόρευση που αφορά μόνο στα «ευάλωτα πρόσωπα», δηλαδή σε «ανήλικους ή ενήλικους που τελούν σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης υπό την έννοια του Αστικού Κώδικα» και ότι όποιος εφαρμόζει σε "άλλους" "πρακτικές μεταστροφής" πρέπει να έχει εξασφαλίσει προηγουμένως τη ρητή συναίνεσή τους, δηλαδή να έχουν συναινέσει στην άσκηση βίας και κακοποιητικής συμπεριφοράς για να αλλάξουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα και με αυτό το τρόπο να επέλθει η "νομιμοποίηση" των "θεραπειών" αυτών.

Στη παρούσα εργασία μελετάται κυρίως ο "στόχος" των αποκαλούμενων "θεραπειών μεταστροφής ή πρακτικών μεταστροφής" σε ΛΟΑΤΚΙ άτομα, εξετάζονται με λεπτομέρεια τα μέσα που χρησιμοποιούνται στη διενέργεια αυτών των

"θεραπειών", εξετάζεται ο ρόλος και η ευθύνη επαγγελματιών υγείας και συγκεκριμένα αυτή του ψυχιάτρου για τη "νομιμοποίηση" αυτών των πρακτικών, εξετάζονται οι έννομες συνέπειές τους όχι μόνο στα ευάλωτα πρόσωπα τα οριζόμενα υπο το πρίσμα του Αστικού Δικαίου αλλά και στους "άλλους" όπως ορίζονται στο Νόμο 4391/2022 και της ποινικοποίησης αυτών των "πρακτικών" οδηγούμενα στην υπεράσπιση του "επιζώντος" των παράνομων αυτών "θεραπειών" ως θύματα βίας.

Λέξεις κλειδιά: "θεραπείες μεταστροφής", ΛΟΑΤΚΙ, βασανιστήρια, Νόμος 4931/2022

ABSTRACT

According to the Law 4931/2022 entitled "A DOCTOR FOR ALL, EQUAL AND QUALITY ACCESS TO THE NATIONAL SERVICES specifically in article 62, it is defined that: 'For the purposes of this, the following definitions apply: a) *"Conversion Practices": Any treatment intended to alter or suppress sexual orientation, gender identity or expression.* b) *"Gender expression": The set of characteristics related to behavior, mannerisms, representations, related to the way a person positions and expresses his gender and is perceived by those around him.* c) *"Gender identity": The internal and personal way in which the person himself experiences his gender, regardless of the gender registered at birth.* d) *"Professional": Any person who applies conversion practices for financial purposes* e) *"Vulnerable persons": Minors or adults who are under judicial tutelle within the meaning of the Civil Code.* 2. a) *It is forbidden to carry out conversion practices on vulnerable persons.* b) *Anyone applying conversion practices to others must have previously secured their express consent.* c) *It is prohibited for professionals to invite, display or advertise conversion practices carried out by themselves or by other third parties, professionals or not, in any way.* 3. *Violation of par. 2, in addition to the prescribed disciplinary and administrative sanctions, is punishable by imprisonment and a fine. The repeated performance of the above act constitutes an aggravating circumstance.'*

At a time when the United Nations Organization (UN) as early as 2020, is calling for a global ban on these "practices", having characterized them as torture, and the European Parliament has already

voted in 2018 to propose a ban to member states on the " conversion treatments " which have already been banned in Germany, France, Malta and Albania, in Greece there is an attempt to institutionalize the prohibition of conversion "treatments", i.e. "any treatment intended to change or suppress sexual orientation, identity or gender expression"limited, however, to the prohibition that concerns only "vulnerable persons", i.e. "minors or adults who are in judicial support within the meaning of the Civil Code" and that anyone who applies "conversion practices" to others must have previously secured their express consent, i.e. to have consented to the exercise of violence and abusive behavior in order to change their sexual identity and in this way bring about the "legalization" of these "treatments".

In this essay, the "goal" of the so-called "'conversion therapies or conversion practices'" is studied, the means used by professionals, specifically that of psychiatrists, for their "legalization" are examined in detail, their legal consequences are examined not only for the vulnerable persons defined in the light of Civil Law but also for the "others" as defined in Law 4391/2022 and the criminalization of these practices leading to the defense of the "survivor" ' of these illegal "treatments" as victims of violence.

Keywords: "conversion therapies", torture, LGBTI, Law 4931/2022

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες- Αφιερώσεις	2
Περίληψη.....	4
Abstract.....	7
Λέξεις κλειδιά.....	6
Key words.....	8
A.Οι θεραπείες μεταστροφής	10
A.1. Μέσα και συνέπειες θεραπειών μεταστροφής.....	16
A.2 Ρόλος & Ευθύνη ψυχιάτρου	19
B. Νομοθετικό Πλαίσιο θεραπειών μεταστροφής	
B.1 Ελλάδα -	23
B.1.2 Νομοθετικό Πλαίσιο Άλλων Χωρών απαγόρευσης "ΘεραπειώνΜεταστροφής"	33
Γ. Επίλογος.....	37
Δ. Βιβλιογραφία.....	39

Α. " ΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΕΣ Ή ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗΣ "

Ξεκινώντας τη παρούσα εργασία είναι αναγκαίο να ορίσουμε τι είναι οι αποκαλούμενες "θεραπείες ή " πρακτικές μεταστροφής".

Σύμφωνα με τον ορισμό του Νόμου 4931/2022 "πρακτική μεταστροφής" νοείται κάθε μεταχείριση που επιχειρεί να μεταβάλει τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα ή την έκφραση φύλου ενός ατόμου. Οι παρεμβάσεις αυτές εκκινούν από την πεποίθηση ότι η ομοφυλοφιλία ή η αμφιφυλοφιλία και η ανάγκη αναπροσδιορισμού σύμφωνα με την ταυτότητα φύλου συνιστούν ψυχική διαταραχή ή ανωμαλία και ότι τα ΛΟΑΤΚΙ (Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφιφυλόφιλοι, Κούιρ, Ιντερσεξ) άτομα είναι ηθικά, πνευματικά ή σωματικά κατώτερα. Η διάταξη αυτή στοχεύει παράλληλα στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και την αντιμετώπιση συνολικά των διακρίσεων που υφίστανται, σε πολλές περιπτώσεις από μικρή ηλικία, τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. (άρθρ. 64, Ν.4931/2022) ¹

Οι "πρακτικές μεταστροφής" έχουν ως βασικό στοιχείο τους ότι η ομοφυλοφιλία και η διεμφυλικότητα είναι ψυχικές νόσοι που χρίζουν θεραπείας². Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι η ομοφυλοφιλία και αμφιφυλοφιλία αποχαρακτηρίστηκαν ως ψυχικές ασθένειες το 1973 από την Αμερικανική Ψυχιατρική Ένωση, ενώ ο

¹ Ν. 4931/2022 ΦΕΚ 94/Α/13-5-2022 Γιατρός για όλους, ισότιμη και ποιοτική πρόσβαση στις υπηρεσίες του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας και στην Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας και άλλες επείγουσες διατάξεις.

² Θέση-ΕΨΕ-Κλάδου-Σεξουαλικότητας-και-Διαπροσωπικών-Σχέσεων

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αφαίρεσε την ομοφυλοφιλία από τον κατάλογο των ψυχικών ασθενειών στις 17 Μαΐου 1990.

Οι "θεραπείες μεταστροφής" πραγματοποιούνται σε περισσότερες από 60 χώρες.³ Σε εκείνες τις χώρες εκτελείται ένα ευρύ και ποικίλο φάσμα πρακτικών μεταστροφής, πιστεύεται ότι αλλάζει ο σεξουαλικός προσανατολισμός ή η ταυτότητα φύλου του ατόμου.

Μερικά παραδείγματα από αυτά περιλαμβάνουν: θεραπεία ομιλίας μέσω ψυχοθεραπείας (π.χ. διερεύνηση γεγονότων ζωής για τον εντοπισμό της αιτίας), ομαδική θεραπεία, φαρμακευτική αγωγή (συμπεριλαμβανομένων αντιψυχωσικών, αντικαταθλιπτικών, αντι-αγχολυτικών και ψυχοδραστικών φαρμάκων και ενέσεις ορμονών-τεστοστερόνης), απευαισθητοποίηση κινήσεων των ματιών και επανεπεξεργασία (όπου ένα άτομο εστιάζει σε μια τραυματική μνήμη ενώ ταυτόχρονα βιώνει διμερή διέγερση) ηλεκτροσόκ ή ηλεκτροσπασμοθεραπεία (ECT) (όπου τα ηλεκτρόδια συνδέονται στο κεφάλι και ηλεκτρικό ρεύμα περνά ανάμεσά τους για να προκαλέσει επιληπτικές κρίσεις), αποτρεπτικές θεραπείες (συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτροπληξίας στα χέρια ή/και γεννητικά όργανα ή φάρμακα που προκαλούν ναυτία που χορηγούνται με την παρουσία ομοερωτικών ερεθισμάτων), εξορκισμός ή τελετουργικός καθαρισμός (π.χ. ξυλοδαρμός του ατόμου με ένα σκουπόξυλο ενώ διαβάζει ιερούς στίχους ή καίει το άτομο στο κεφάλι, πλάτη και παλάμες), αναγκαστική σίτιση ή στέρηση τροφής, συμπεριφορική προετοιμασία (π.χ. εξαναγκασμός

³ IRCT research on conversion therapy available at https://irct.org/uploads/media/IRCT_research_on_conversion_therapy.pdf.

να ντύνονται ή να περπατούν με συγκεκριμένο τρόπο), απομόνωση (μερικές φορές για μεγάλες χρονικές περιόδους, που μπορεί να περιλαμβάνουν απομόνωση ή αποτροπή αλληλεπίδρασης με τον έξω κόσμο), λεκτική κακοποίηση, ταπείνωση, ξυλοδαρμό και «διορθωτικό» βιασμό.⁴

Όλες οι διεθνείς πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα καθώς και η Σύμβαση του ΟΗΕ όχι μόνο απαγορεύουν αυτές τις αποκαλούμενες "θεραπείες" αφού τις κατατάσσουν στη λίστα των βασανιστηρίων, αλλά υποχρεώνουν και τα κράτη- μέλη να εμποδίζουν τις δημόσιες αρχές να «διαπράττουν άμεσα, να υποκινούν, να ενθαρρύνουν τη συναίνεση ή με άλλον τρόπο συμμετοχή ή συνέργεια σε πράξεις βασανιστηρίων» ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία.⁵

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η "θεραπεία" προσφέρεται και εκτελείται από ιατρικό προσωπικό κρατικά νοσοκομεία, δημόσιες κλινικές, σχολεία και κέντρα κράτησης ανηλίκων. Μερικές φορές, η "θεραπεία" πραγματοποιείται σύμφωνα με ή κατόπιν εντολής δημοσίων υπαλλήλων, δικαστών ή της αστυνομίας. Όλες αυτές οι πράξεις αντιβαίνουν στο διεθνές δίκαιο και οι υποχρεώσεις των κρατών είναι να απαγορεύουν και να αποτρέπουν τα βασανιστήρια καθώς και οποιαδήποτε άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.⁶

⁴ IRCT research on conversion therapy available at https://irct.org/uploads/media/IRCT_research_on_conversion_therapy.pdf.

⁵ UN Committee Against Torture. General Comment 2, Implementation of article 2 by States Parties. CAT/C/GC/2/CRP.1/Rev.4.2007.

⁶ IRCT research on conversion therapy available at https://irct.org/uploads/media/IRCT_research_on_conversion_therapy.pdf.

Όλες οι μορφές "θεραπείας μεταστροφής", συμπεριλαμβανομένης και της ψυχοθεραπείας τόσο απο επαγγελματίες υγείας όσο και απο μη επαγγελματίες υγείας όπως για παράδειγμα από Ιερείς, μπορεί να προκαλέσουν απίστευτα έντονο ψυχολογικό πόνο και ταλαιπωρία.⁷ Όλες οι "πρακτικές" που επιχειρούν τη "μεταστροφή" είναι εγγενώς ταπεινωτικές, εξευτελιστικές και εισάγουν διακρίσεις.

Τα συνδυασμένα αποτελέσματα του αισθήματος της ακραίας ταπείνωσης δημιουργούν βαθιά συναισθήματα ντροπής, ενοχής, αηδίας και αναξιότητας, τα οποία μπορούν να οδηγήσουν σε κατεστραμμένη αντίληψη του εαυτού και διαρκείς αλλαγές προσωπικότητας. Ο τραυματισμός που προκαλείται από τη "θεραπεία μεταστροφής" ξεκινά με την ιδέα ότι ένα άτομο είναι "άρρωστο" και "ανώμαλο" λόγω του σεξουαλικού του προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου και ως εκ τούτου πρέπει να αντιμετωπίζεται ως "άρρωστο" προκειμένου να θεραπευθεί. Αυτό ξεκινά μια διαδικασία θυματοποίησης μέσω της "θεραπείας μεταστροφής".

Τα άτομα που έχουν υποβληθεί σε αυτή τη "πρακτική" συχνά βιώνουν μείωση της αυτοεκτίμησης τους, επεισόδια κρίσεων άγχους, καταθλιπτικές τάσεις, καταθλιπτικά σύνδρομα, κοινωνική απομόνωση, δυσκολίες οικειότητας, αυτομίσος, σεξουαλική δυσλειτουργία και αυτοκτονικές σκέψεις.

Σε πολλές μελέτες, τα ποσοστά αυτοκτονικού ιδεασμού και απόπειρας αυτοκτονίας είναι αρκετές φορές υψηλότερες από ό,τι

⁷ Dehlin J, Galliher R, Bradshaw W, Hyde D, & Crowell K. Sexual orientation change efforts among current or former LDS church members. *Journal of Counseling Psychology*. 2015;62(2):95-105.

σε άλλους πληθυσμούς λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, τρανς και διαφορετικών φύλων που δεν έχουν εκτεθεί σε θεραπεία μεταστροφής⁸.

Διευρύνοντας τις έως τότε ισχύουσες συστάσεις περί σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, όρισε ότι είναι αυτονόητο δικαίωμα του κάθε ατόμου να μην υφίσταται βασανιστήρια, σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση, για λόγους σχετιζόμενους με το σεξουαλικό του προσανατολισμό ή την ταυτότητα του φύλου του. Η απαγόρευση κάθε τέτοιας "πρακτικής", συμπεριλαμβανομένων και των επανορθωτικών "θεραπειών μεταστροφής", συνίσταται στο γεγονός ότι τα κράτη οφείλουν να απαγορεύουν τέτοιες "πρακτικές" καταργώντας οιονδήποτε νόμο επιτρέπει παρεμβατικές και μη αναστρέψιμες θεραπείες με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, την έκφραση φύλου ή τα χαρακτηριστικά του φύλου⁹.

Το έτος 2018, το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, ενέκρινε ψήφισμα, με το οποίο προέτρεψε τα κράτη- μέλη να θέσουν τέτοιες "πρακτικές" εκτός της Νομοθεσίας τους, ενισχύοντας τις ενέργειες απαγόρευσης των "θεραπειών μεταστροφής", δεσμευόμενο απέναντι στην ευθύνη προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη διασφάλιση ίσης μεταχείρισης για όλους.¹⁰

⁸ Turban JL, Beckwith N, Reisner SL, & Keuroghlian AS. Association between recalled exposure to gender identity conversion efforts and psychological distress and suicide attempts among transgender adults. *JAMA Psychiatry*. 2020;77(1):68.

⁹ <https://yogyakartaprinciples.org/principles-en/>

¹⁰ European Parliament Resolution on the situation of fundamental rights in the EU in 2016, 1 March 2018, P8_TA (2018) 0056, p. 65. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-056_EN.html?redirect.

Το ερώτημα που τίθεται λοιπόν είναι εάν μπορούν τα ενήλικα άτομα ελεύθερα να συναινέσουν να υπόκεινται "θεραπειών μεταστροφής". Στην Ελλάδα ο Νόμος 4931/2022 ακολουθώντας τη σύγχρονη διεθνή νομοθεσία ορίζει ότι απο την απαγόρευση αυτή προστατεύονται τα ανήλικα άτομα και τα ενήλικα εφόσον τελούν σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης, εν ελλείψει δε συγκατάθεσης η "θεραπεία μεταστροφής" δεν μπορεί να εφαρμοστεί ούτε και σε αυτούς.

Α.1 ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ "ΘΕΡΑΠΕΙΩΝ ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗΣ"

Η "θεραπεία μεταστροφής" είναι ριζωμένη στην αντίληψη ότι οποιοσδήποτε μη ετεροφυλοφιλικός σεξουαλικός προσανατολισμός είναι μια παθολογία που χρειάζεται "θεραπεία".

Αν και η επιστήμη της σεξουαλικότητας έχει από τα μέσα του 19ου αιώνα αναγνωρίσει την ύπαρξη ομοφυλοφιλικής ή ομοφυλοφιλικής έλξης, οι περισσότεροι επαγγελματίες υγείας αντιλαμβάνονταν αυτή την έλξη ως μη φυσιολογική και πίστεψαν ότι θα μπορούσε να επιλυθεί με χειρουργική επέμβαση.

Στο γύρισμα του 20ου αιώνα, γιατροί, ψυχίατροι, ψυχοθεραπευτές συνέχισαν να αναπτύσσουν θεωρίες σχετικά με τις αιτίες και πιθανές θεραπείες για τη σεξουαλική και παραλλαγή του φύλου.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1960, οι κλινικοί γιατροί χρησιμοποιούσαν "θεραπεία μεταστροφής" συμπεριφοράς για να προσπαθήσουν να ενισχύσουν την ετεροφυλοφιλική συμπεριφορά με χειριστικούς τρόπους ακόμη και σ ένα γάμο με έναν σύντροφο του αντίθετου φύλου.

Ψυχολόγοι και άλλοι επαγγελματίες χρησιμοποιούσαν επίσης διάφορες μορφές "θεραπείας μεταστροφής", συμπεριλαμβανομένων ηλεκτροσόκ, χημικών ουσιών και, στερητική θεραπεία με σκοπό να προκαλέσουν μια «ετεροφυλοφιλική προσαρμογή».

Η "θεραπεία μεταστροφής" μπορεί συχνά να οδηγήσει σε διαταραχή μετατραυματικού στρες.¹¹ Οι "θεραπείες μεταστροφής" μπορεί να οδηγήσουν σε συμπεριφορές αποφυγής, υπερεπαγρύπνηση (π.χ. δυσκολία να πέσει κανείς ή να κοιμηθεί), παρεμβατικές αναδρομές, τραυματικούς εφιάλτες και άλλα συμπτώματα διαταραχής μετατραυματικού στρες.

Τα παιδιά και οι ανήλικοι είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι.¹² Σε παιδιά και ανηλίκους που εκτίθενται σε "θεραπεία μεταστροφής", ψυχολογικά συμπτώματα εκφράζονται με σημαντική απώλεια αυτοεκτίμησης και απότομη αύξηση των αυτοκτονικών ήκαταθλιπτικές τάσεις. Αυτά μπορεί συχνά να οδηγήσουν στην εγκατάλειψη του σχολείου και στην υιοθέτηση συμπεριφορών υψηλού κινδύνου, αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές και κατάχρηση ουσιών. Η "θεραπεία μεταστροφής" προκαλεί καθυστέρηση στη σεξουαλική και προσωπική ανάπτυξη, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε κατάθλιψη, αυξημένα συναισθήματα ενοχής και στρες, και μπορεί επίσης να προκαλέσει συναισθήματα κοινωνικής απόρριψης και κοινωνικής απομόνωσης. Οι ανήλικοι διατρέχουν ιδιαίτερα υψηλό κίνδυνο να αναπτύξουν σοβαρές ψυχολογικές διαταραχές στη συνέχεια, λόγω απώλειας αυτοεκτίμησης, αρνητικών συναισθημάτων για τον εαυτό τους, απέχθειας για τον εαυτό τους, αισθήματα εξευτελισμού, και η αναγκαστική απόρριψη της ταυτότητας κάποιου.¹³

¹¹ Shidlo A & Schroeder M. Changing sexual orientation: a consumers' report. *Professional Psychology-Research and Practice*, 2002;33: 249-259.

¹² Turban JL, Beckwith N, Reisner SL, & Keuroghlian AS. Association between recalled exposure to gender identity conversion efforts and psychological distress and suicide attempts among transgender adults. *JAMA Psychiatry*. 2020;77(1):68.

¹³ Ryan C, Toomey RB, Diaz RM, & Russell ST. Parent-initiated sexual orientation change efforts with LGBT adolescents: implications for young adult mental health and adjustment, *Journal of homosexuality*, 2009;

Η μακροχρόνια διάρκεια πολλών "θεραπειών μεταστροφής" μπορεί να είναι ιδιαίτερα επιβλαβής. Τα άτομα συχνά υποβάλλονται σε θεραπεία για αρκετά χρόνια έως και περισσότερο από μια δεκαετία.¹⁴ Η μακροχρόνια διάρκεια δημιουργεί χρόνιο στρες, το οποίο είναι γνωστό ότι έχει ως αποτέλεσμα πολλές αρνητικές συνέπειες για την υγεία, όπως έλκη στομάχου, γαστρεντερικές διαταραχές, δερματικές παθήσεις, σεξουαλικές και διατροφικές διαταραχές και ημικρανίες. Τα ψυχοσωματικά συμπτώματα μπορεί να είναι ιδιαίτερα έντονα σε παιδιά που δεν μπορούν να εκφράσουν τις δυσκολίες τους και μπορεί να εκδηλώσουν την αγωνία τους μέσω εκζεμάτων, αϋπνίας, διαταραχών ύπνου, έμετος, άσθμα και, μειωμένη ανάπτυξη ή ανάπτυξη. Τα ψυχολογικά αυτά συμπτώματα μπορεί να διαρκέσουν χρόνια. Η απόγνωση, η απογοήτευση και η ντροπή μπορεί να διαρκέσουν για πολλά χρόνια. Ακόμη και στην ενήλικη ζωή, μελέτες έχουν αναδείξει ότι η έκθεση σε "θεραπείες μεταστροφής" καταλήγουν σε δυσμενή αποτελέσματα ψυχικής υγείας, συμπεριλαμβανομένης της σοβαρής ψυχικής δυσφορίας, κατά τη διάρκεια της ζωής αυτοκτονικές σκέψεις και απόπειρες αυτοκτονίας σε όλη τη ζωή.¹⁵

67(2):159-173

¹⁴ Dehlin J, Galliher R, Bradshaw W, Hyde D, & Crowell K. Sexual orientation change efforts among current or former LDS church members. *Journal of Counseling Psychology*. 2015;62(2):95-105

¹⁵ Turban JL, Beckwith N, Reisner SL, & Keuroghlian AS. Association between recalled exposure to gender identity conversion efforts and psychological distress and suicide attempts among transgender adults. *JAMA Psychiatry*. 2020;77(1):68.

A.1.2 Ρόλος και η ευθύνη του ψυχιάτρου στη διενέργεια των "θεραπειών μεταστροφής"

Οι αποκαλούμενες "θεραπείες μεταστροφής" δεν συνάδουν με τις θεμελιώδεις ηθικές αρχές και τα επαγγελματικά καθήκοντα ενός επαγγελματία υγείας καθώς είναι ξεκάθαρο ότι πρόκειται για μια μορφή σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης όταν διεξάγεται με τη βία σε άτομα ΛΟΑΤΚΙ και ισοδυναμεί σε βασανιστήρια ανάλογα με τις περιστάσεις, δηλαδή τη σοβαρότητα του σωματικού και ψυχικού πόνου και ταλαιπωρίας που προκλήθηκε.

Διεθνή πρότυπα επαγγελματικής δεοντολογίας απαγορεύουν κατηγορηματικά στους επαγγελματίες υγείας να συμμετέχουν ή να επιδοκιμάζουν οποιαδήποτε θεραπεία ή διαδικασία που μπορεί να αποτελεί σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση.¹⁶

Δεδομένου του γεγονότος ότι η διαφοροποίηση στον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου δεν είναι ασθένεια ή διαταραχή, οι επαγγελματίες υγείας δεν έχουν κανένα ρόλο στη διάγνωση ή τη θεραπεία της. Η παροχή οποιασδήποτε παρέμβασης που υποτίθεται ότι αντιμετωπίζει κάτι που είναι δεν είναι μια ασθένεια ή διαταραχή είναι εντελώς ανήθικη.¹⁷ Εάν οι ενήλικες αναζητήσουν εθελοντικά βοήθεια με την ελπίδα να

¹⁶ World Medical Association. Declaration of Tokyo - guidelines for physicians concerning torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment in relation to detention and imprisonment. World Medical Assembly; 1975. Rev. 2006.

¹⁷ World Psychiatric Association. WPA position statement on gender identity and same-sex orientation, attraction, and behaviours. World Psychiatry. 2016;15(3):299-300.

αλλάξουν σεξουαλικού προσανατολισμού, συνιστάται στους επαγγελματίες υγείας να εξηγούν γιατί δεν επιχειρούν αυτό το είδος πρακτικής.¹⁸

Η "θεραπεία μεταστροφής" είναι αναποτελεσματική και επιβλαβής. Οι επαγγελματίες υγείας πρέπει να τηρούν τις βασικές ηθικές αρχές του να ενεργούν προς το βέλτιστο συμφέρον των ασθενών και για να «μη βλάψουν».¹⁹ Η πιθανή βλάβη της "θεραπείας μεταστροφής" δεν μπορεί να αντισταθμιστεί από κανένα κλινικό όφελος, καθώς δεν υπάρχει.

Επιπλέον, επαγγελματίες υγείας απαγορεύεται να προσφέρουν θεραπείες που αναγνωρίζονται ως αναποτελεσματικές ή έχουν σκοπό την επίτευξη μη επιτεύξιμων αποτελεσμάτων. Η προσφορά "θεραπείας μεταστροφής" συνιστά επομένως μια μορφή εξαπάτησης, ψευδούς διαφήμισης και απάτης.²⁰

Στην περίπτωση της "θεραπείας μεταστροφής", η ορθή λήψη της ενημερωμένης συγκατάθεσης θα απαιτούσε το άτομο που θα υποβληθεί σε αυτήν να ενημερωθεί για τις πρακτικές που θα εφαρμοστούν, καθώς και για την αναποτελεσματικότητά τους, τη πιθανή σωματική και ψυχολογική βλάβη που θα προκύψει, και την αδυναμία επίτευξης του επιθυμητού αποτελέσματος. Η συγκατάθεση του ατόμου δεν πρέπει να θεωρείται έγκυρη εάν έχει αποκτηθεί χωρίς αυτή τη γνώση ή είναι αποτέλεσμα ψευδών πληροφοριών.

¹⁸ American Counseling Association. Ethical issues related to conversion or reparative therapy. <https://www.counseling.org/news/updates/2013/01/16/ethical-issues-related-to-conversion-or-reparativetherapy>. Published 16 January 2013.

¹⁹ World Medical Association. Declaration of Geneva. World Medical Assembly; 1948. Rev. 2017.

²⁰ World Medical Association. International Code of Medical Ethics. World Medical Assembly; 1949. Rev. 2006.

Η "θεραπεία μεταστροφής" δημιουργεί ένα εγγενώς ύποπτο περιβάλλον. Ακόμη και όταν ένα άτομο θέλει τη θεραπεία, το άτομο μπορεί να υποκινείται από μίσος για τον εαυτό του ή από σύγκρουση μεταξύ του πραγματικού σεξουαλικού προσανατολισμού ή του φύλου του, της ταυτότητας και την αυτοεικόνας του όταν αισθάνεται ότι είναι ασφαλές ή αποδεκτό να παρουσιάσει τον εαυτό του στους άλλους. Αντίθετα, οποιεσδήποτε ψυχιατρικές ή ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις ή θεραπεία δεν πρέπει να επικεντρώνονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου του ατόμου, αλλά στις συγκρούσεις που μπορεί να υπάρχουν μεταξύ του προσανατολισμού, της ταυτότητας και των θρησκευτικών, κοινωνικών ή εσωτερικευμένων κανόνων και προκαταλήψεων.²¹

Η πρακτική της "θεραπείας μεταστροφής" αντίκειται στον σεβασμό της αξιοπρέπειας, των δικαιωμάτων των ατόμων, συμπεριλαμβανομένης της ιδιωτικής ζωής, της αυτοδιάθεσης, της μη διάκρισης και της απαλλαγής από βασανιστήρια και κακομεταχείριση.

Οι περισσότεροι Ιατρικοί οργανισμοί και Οργανισμοί Ψυχικής Υγείας έχουν αποκηρύξει την πρακτική της "θεραπείας μεταστροφής". Συνεχίζει, ωστόσο, να είναι ευρέως διαδεδομένη και να εφαρμόζεται από επαγγελματίες υγείας και άλλους μη επαγγελματίες υγείας όπως ιερείς, λόγω διάχυτης διάκρισης και μεροληψίας της κοινωνίας εναντίον λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, τρανς και ατόμων με διαφορετικό φύλο. Αυτό

²¹ World Medical Association. Statement on Natural Variations of Human Sexuality. October, 2013.

συνιστά μια πρόκληση για μεμονωμένους επαγγελματίες υγείας και επαγγελματικές οργανώσεις ιατρικής και ψυχικής υγείας.

Οι επαγγελματίες υγείας που διεξάγουν "θεραπείες μεταστροφής" συμβάλλουν σε ένα κοινωνικό, πολιτιστικό σύστημα βαθιάς καταστολής και στιγματισμού κατά των ασθενών τους, που στοχεύουν στη βάση του σεξουαλικού τους προσανατολισμού και της ταυτότητας του φύλου. Οι επαγγελματίες υγείας πρέπει να κατανοήσουν ότι "παρέχοντας" αυτές τις "θεραπείες", έρχονται σε σύγκρουση με τις ηθικές υποχρεώσεις και τον σεβασμό για τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των ατόμων και ότι, τελικά, μπορεί να διευκολύνουν ή να συμμετέχουν σε σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή βασανιστήρια.

Η "θεραπεία μεταστροφής" θεωρείται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αυτός που την ασκεί, επαγγελματίας υγείας ή μη πρέπει να καταγγέλεται και να υπόκειται σε κυρώσεις.²²

Όλες οι ιατρικές ενώσεις είναι υποχρεωμένες να «προάγουν την ηθική συμπεριφορά μεταξύ των γιατρών - μελών τους προς όφελος των ασθενών τους»²³ και, καθώς αυξάνεται η ευαισθητοποίηση σχετικά με το ζήτημα της "θεραπείας μεταστροφής" τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο, οι ενώσεις ψυχικής υγείας θα πρέπει να δημιουργήσουν προσβάσιμους μηχανισμούς για την υποβολή καταγγελιών από τα βλαπτόμενα άτομα ενάντια σε επαγγελματίες υγείας που προσφέρουν "θεραπεία μεταστροφής" ή που τα έχουν βλάψει κάνοντας αυτή την "πρακτική".

²² World Medical Association. Statement on Natural Variations of Human Sexuality. October, 2013.

²³ World Medical Association. Declaration of Madrid on Professional Autonomy and Self-Regulation. 2009

B. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

B.1 ΕΛΛΑΔΑ

Ο Νόμος 4931/2022 : Γιατρός για όλους, ισότιμη και ποιοτική πρόσβαση στις υπηρεσίες του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας και στην Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας και άλλες επείγουσες διατάξεις, ορίζει στο άρθρο 62:

α) «Πρακτικές μεταστροφής»: Κάθε μεταχείριση που αποσκοπεί να μεταβάλει ή να καταστείλει τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα ή την έκφραση φύλου.

β) «Έκφραση φύλου»: Το σύνολο των χαρακτηριστικών που αφορούν στη συμπεριφορά, τρόπους, αναπαραστάσεις, που σχετίζονται με τον τρόπο που τοποθετείται και εκφράζει ένα πρόσωπο το φύλο του και γίνεται αυτό αντιληπτό από τον περίγυρό του.

γ) «Ταυτότητα φύλου»: Ο εσωτερικός και προσωπικός τρόπος με τον οποίο το ίδιο το πρόσωπο βιώνει το φύλο του, ανεξάρτητα από το φύλο που καταχωρήθηκε κατά τη γέννησή του.

δ) «Επαγγελματίας»: Κάθε πρόσωπο, το οποίο εφαρμόζει πρακτικές μεταστροφής έναντι οικονομικού ανταλλάγματος.

ε) «Ευάλωτα πρόσωπα»: Οι ανήλικοι ή ενήλικοι που τελούν σε δικαστική συμπαράσταση υπό την έννοια του Αστικού Κώδικα.

2. α) Απαγορεύεται η διενέργεια πρακτικών μεταστροφής σε ευάλωτα πρόσωπα.

β) Οποιοσδήποτε εφαρμόζει σε άλλους πρακτικές μεταστροφής πρέπει να έχει εξασφαλίσει προηγουμένως τη ρητή συναίνεσή τους.

γ) Απαγορεύεται για τους επαγγελματίες η με οποιονδήποτε τρόπο πρόσκληση, προβολή ή διαφήμιση πρακτικών μεταστροφής που διενεργούν τόσο οι ίδιοι όσο και άλλοι τρίτοι, επαγγελματίες ή μη.

3. Παραβίαση της παρ. 2, πέραν των προβλεπόμενων πειθαρχικών και διοικητικών κυρώσεων, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης και χρηματική ποινή. Η επανειλημμένη τέλεση της ανωτέρω πράξης συνιστά επιβαρυντική περίσταση".²⁴

Μελετώντας προσεκτικά το Νόμο 4931/2022 και συγκεκριμένα το άρθρο 62 αυτού όπου επιχειρείται να δωθεί ο ορισμός της "πρακτικής μεταστροφής", δεν διευκρινίζεται τι είναι αυτή η "πρακτική", δεν εξειδικεύει τον ορισμό αυτό, παρά αρκείται σ έναν γενικόλογο περιορισμό της απαγόρευσης διενέργειας τέτοιων πρακτικών σε ευάλωτα πρόσωπα, ήτοι ανηλίκους και ενηλίκους που τελούν υπό Δικαστική συμπαράσταση λόγω της δικαιοπρακτικής τους ανικανότητας και, ως προς τους " άλλους" δικαιοπρακτικά ικανούς οποιοσδήποτε ασκεί τετοιες πρακτικές πρέπει να έχει εξασφαλίσει προηγουμένως τη ρητή συναίνεσή τους.

Ουσιαστικά "νομιμοποιεί" την έννοια μιας παράνομης - αυθαίρετης ιατρικής πράξης θεωρώντας ταυτόχρονα ότι το άτομο που θα δώσει την έγκυρη και ρητή συναίνεσή του καταρχάς θεωρείται " ασθενής" απο επαγγελματίες ήτοι κάθε πρόσωπο, το οποίο εφαρμόζει "πρακτικές μεταστροφής" έναντι οικονομικού ανταλλάγματος.

Το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 1ης Μαρτίου 2018 σχετικά με την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην

²⁴ Νομος 4931/2022 ιατρός για όλους, ισότιμη και ποιοτική πρόσβαση στις υπηρεσίες του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας και στην Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας και άλλες επείγουσες διατάξεις, άρθρο 62

Ευρωπαϊκή Ένωση το 2016 καταδικάζει τις διακρίσεις ανεξαρτήτως αιτίας, όπως προκαταλήψεις βάσει φύλου, φυλής, χρώματος ή εθνοτικής ή κοινωνικής καταγωγής, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών πεποιθήσεων ή άλλων απόψεων, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, παρουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, όπως ορίζεται στο άρθρο 21 του Χάρτη καθώς και κάθε άλλη μορφή διάκρισης λόγω έλλειψης ανεκτικότητας ή ξενοφοβίας και επισημαίνει το άρθρο 2 ΣΕΕ; αποδοκιμάζει το γεγονός ότι οι ΛΟΑΤΚΙ βιώνουν εκφοβισμό και παρενόχληση και υφίστανται διακρίσεις σε διάφορες πτυχές της ζωής τους; καταδικάζει κάθε μορφή διακρίσεων κατά των ΛΟΑΤΚΙ, καλεί τα κράτη μέλη να θεσπίσουν νομοθετικές διατάξεις και να εφαρμόσουν πολιτικές για την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας; εκφράζει την ικανοποίησή του για τις πρωτοβουλίες που απαγορεύουν τις θεραπείες αλλαγής φύλου των ΛΟΑΤΚΙ και την παθολογικοποίηση της διεμφυλικής ταυτότητας και ζητεί επιτακτικά από όλα τα κράτη μέλη να λάβουν αντίστοιχα μέτρα που θα σέβονται και θα προστατεύουν το δικαίωμα στην ταυτότητα φύλου και στην έκφραση φύλου; εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι, στην πλειονότητα των κρατών μελών, τα διεμφυλικά άτομα εξακολουθούν να θεωρούνται ψυχικά άρρωστα και ζητεί από τα κράτη αυτά να επανεξετάσουν τους εθνικούς καταλόγους ψυχικής υγείας και να αναπτύξουν εναλλακτικά μοντέλα πρόσβασης που δεν εμπεριέχουν στιγματισμό, διασφαλίζοντας ότι όλα τα διεμφυλικά άτομα θα εξακολουθήσουν να έχουν πρόσβαση στην απαραίτητη από ιατρική άποψη

περίθαλψη· εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι σήμερα πολλά κράτη μέλη εξακολουθούν να επιβάλλουν απαιτήσεις στα διεμφυλικά άτομα, όπως ιατρική επέμβαση προκειμένου να αναγνωριστεί η αλλαγή του φύλου και αναγκαστική στείρωση ως όρο για τον επαναπροσδιορισμό φύλου· και σημειώνει ότι αυτές οι απαιτήσεις συνιστούν κατάφορες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²⁵

Με τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη. Επίσης κατά τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 5 του Συντάγματος καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της γενετικής του ταυτότητας.

Η ευρύτητα της συνταγματικής αυτής διατύπωσης, η οποία παραπέμπει στη γενική αρχή «ό,τι δεν απαγορεύεται επιτρέπεται»²⁶ και η σχέση γενικού προς ειδικό με επιμέρους διατάξεις που κατοχυρώνουν τη προστασία της αυτονομίας σε ιδιωτικό και δημόσιο επίπεδο (π.χ. τον ιδιωτικό βίο στο άρθρο 9 Σ., την ελευθερία της έκφρασης στο άρθρο 14 Σ. κ.α.) δεν σημαίνει, όμως, ότι αυτό συνιστά μια «κατευθυντήρια αρχή» για το νομοθέτη ή έναν «ερμηνευτικό κανόνα», αλλά μια αυτοτελή κανονιστικά διάταξη που ρυθμίζει, κυρίως, και τις πράξεις προσωπικού αυτοκαθορισμού που δεν κατοχυρώνονται ρητά από άλλα συνταγματικά δικαιώματα.

²⁵ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 1ης Μαρτίου 2018 σχετικά με την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2016 (2017/2125(INI))

²⁶ Ειρηνοδικείο Καλλιθέας απόφαση 153/2020

Το νόημα δε της συνταγματικής αυτής επιταγής εκτείνεται στην ελευθερία δράσης κάθε υποκειμένου, τόσο ως αμυντικό δικαίωμα, ως δηλαδή μία αξίωση της αποχής του Κράτους από παρεμβάσεις στην «ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας», όσο και ως ενεργητικό και συμμετοχικό δικαίωμα, ως μια θετική ελευθερία, με την έννοια «της συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή του τόπου». Επιγραμματικά, πρόκειται για το «δικαίωμα του ατόμου να αποφασίζει για τον εαυτό του και να κάνει τις δικές του επιλογές, την δυνατότητα του καθενός να διαμορφώνει τη ζωή του όπως ο ίδιος επιθυμεί.

Ως ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας νοείται καταρχάς το ατομικό δικαίωμα (αυτό)προσδιορισμού της ταυτότητας. Αυτό καθορίζει τυπικά, με την έννοια της εξατομίκευσης και της ταυτοποίησης, τη σχέση του ατόμου με την έννομη τάξη και επικυρώνει την αναγνώρισή του ως υποκείμενο δικαίου, ενώ αποτελεί και συναισθηματικό στοιχείο του ανήκειν στην κοινότητα και της διαμόρφωσης των σχέσεων του ατόμου, τόσο με τον εαυτό του, όσο και με τους τρίτους ²⁷.

Στοιχεία επίσης της προσωπικότητας, προστατευόμενα τόσο στο άρθρο 5 παρ. 1 Σ., όσο και στο άρθρο 8 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, σε συνέχεια του γενετήσιου αυτοπροσδιορισμού, είναι ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ελευθερία του ανθρώπου να σχετίζεται ερωτικά, ενώ κρίσιμη συνθήκη για την νομιμότητα των σεξουαλικών πρακτικών είναι η αξία που αποδίδεται στην βούληση και ειδικότερα στην συναίνεση των ενηλίκων υποκειμένων.

²⁷ Gutmann 2000

Η αυτονομία όλων των ασθενών κατοχυρώνεται στο άρθρο 12 παρ. 1 του Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας (ΚΙΔ)²⁸, όπου ορίζεται μάλιστα ρητά ότι «ο γιατρός δεν επιτρέπεται να προβεί στην εκτέλεση οποιασδήποτε ιατρικής πράξης χωρίς προηγούμενη συναίνεση του ασθενούς». Σύμφωνα δε με το άρθρο 338 Ν. 4512/2018, οποιαδήποτε απόφαση αντίθετη με τις διατάξεις του Κώδικα είναι άκυρη, ενώ αν στη λήψη της απόφασης έχουν συμμετάσχει γιατροί, αυτοί υπέχουν πειθαρχικές ευθύνες²⁹.

Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι η άρνηση του ασθενούς για τη διενέργεια μιας ιατρικής πράξης, «απαλλάσσει» τον γιατρό από την υποχρέωση παροχής ιατρικής φροντίδας, καταλύοντας την ιδιαίτερη νομική του υποχρέωση. Η άρνηση πρέπει πάντως να διατυπώνεται έγκυρα, κατά τον χρόνο που επίκειται η εκτέλεση της ιατρικής πράξης. Οι ρυθμίσεις του άρθρου 12 του Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας συμπληρώνονται από εκείνες του άρθρου 8 του ίδιου Κώδικα, που ορίζουν τις σχέσεις γιατρού και ασθενούς. Βάσει του άρθρου αυτού, ο γιατρός φροντίζει για την ανάπτυξη σχέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης και σεβασμού μεταξύ αυτού και του ασθενούς. Ακούει τους ασθενείς του, τους συμπεριφέρεται με σεβασμό και κατανόηση και σέβεται τις απόψεις, την ιδιωτικότητα και την αξιοπρέπειά τους. Κατά την παροχή των ιατρικών υπηρεσιών, οφείλει να σέβεται τις θρησκευτικές, φιλοσοφικές, ηθικές ή πολιτικές απόψεις και αντιλήψεις των ασθενών, ενώ οι δικές του απόψεις σχετικά με τον τρόπο ζωής, τις πεποιθήσεις και την κοινωνική ή οικονομική κατάσταση των ασθενών δεν

²⁸ Ν. 3418/2005

²⁹ Άρθρο 338 Ν 4512/2018

επιτρέπεται να επηρεάζουν τη φροντίδα ή τη θεραπευτική αντιμετώπιση που παρέχεται.³⁰

Στον ΚΙΔ προσδιορίζεται επίσης η έννοια των ιατρικών πράξεων. Ειδικότερα, βάσει του άρθρου 1 του Κώδικα, ιατρική πράξη είναι εκείνη που έχει ως σκοπό τη με οποιαδήποτε επιστημονική μέθοδο πρόληψη, διάγνωση, θεραπεία και αποκατάσταση της υγείας του ανθρώπου. Ως ιατρικές πράξεις θεωρούνται και εκείνες οι οποίες έχουν ερευνητικό χαρακτήρα, εφόσον αποσκοπούν οπωσδήποτε στην ακριβέστερη διάγνωση, στην αποκατάσταση ή και τη βελτίωση της υγείας των ανθρώπων και στην προαγωγή της επιστήμης. Τέλος, στην έννοια της ιατρικής πράξης περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων και η γενική συμβουλευτική υποστήριξη του ασθενούς.³¹

Η συναίνεση ως δήλωση βουλήσεως για να είναι δεσμευτική θα πρέπει να μην είναι προϊόν πλάνης, απάτης ή απειλής. Η ελαττωματική δήλωση βουλήσεως από την ελαττωμένη διαμόρφωση της βούλησης δεν ακολουθεί τους κανόνες των διατάξεων 140 επ, 147 επ. και 150 επ. ΑΚ για την απαλλαγή του προσώπου από τη δέσμευση. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται με την ενημέρωση, που πρέπει να είναι τέτοια, ώστε οι πληρότητα και η ακρίβεια των πληροφοριών που δίνονται να επιτρέψει στο πρόσωπο να σχηματίσει «πλήρη εικόνα των ιατρικών, κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων της καταστάσεώς του» (47 § 4, 2071/1992). Ο νομοθέτης αναφέρει και το σκοπό της διάταξης, που είναι η

³⁰ Bio-Juría Bio-Νομικά Τόμ. 3, τεύχ. 1 (2021) – Vol. 3, iss. 1 (2021) ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ- ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ

³¹ Bio-Juría Bio-Νομικά Τόμ. 3, τεύχ. 1 (2021) – Vol. 3, iss. 1 (2021) Η κατοχύρωση της αυτονομίας του ασθενούς στο ποινικό δίκαιο* Ελισάβετ Συμεωνίδου - Καστανίδου Καθηγήτρια Ποινικού Δικαίου Νομικής Σχολής στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

δυνατότητα του ενδιαφερόμενου προσώπου να αποφασίσει αν θα υποβληθεί σε επέμβαση που είναι δυνατόν να προδικάσει την μετέπειτα ζωή του (47 § 4, 2071/1992). Η αναφορά ως στοιχείου της σύννομης ενημέρωσης των κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων της κατάστασής του έχει ακριβώς σκοπό να άρει κάθε πλάνη στη διαμόρφωση της δήλωσης βουλήσεως του προσώπου.³²

Αναφορικά με τη νομική αξιολόγηση μιας ιατρικής πράξης, εννοούμε τον χαρακτηρισμό μιας ιατρικής πράξης ως μιας καταρχήν νόμιμης ή μιας καταρχήν παράνομης πράξης. Ο λόγος περί της νομιμότητας ή μη της ιατρικής πράξης είναι ότι κατά τη διενέργειά της, ο γιατρός κατ' ανάγκην προσβάλλει τη σωματική ακεραιότητα και την υγεία του ασθενούς. Η ιατρική πράξη είναι μια επέμβαση στην προσωπικότητα του ασθενούς, μια προσβολή έννομων αγαθών του και τίθεται το ζήτημα πως δύναται να νομιμοποιηθεί αυτή η προσβολή.

Ο ΚΙΔ και η Σύμβαση του Οβιέδο ορίζουν με σαφήνεια, ότι εφόσον ο ασθενής είναι ενήλικος και έχει ικανότητα συναίνεσης δεν έχει υποχρέωση να υποβληθεί σε ιατρικές πράξεις για την σωτηρία της ζωής του ενάντια στην βούληση του ακόμα και για άμεσο και σοβαρό κίνδυνο της ζωής και της υγείας του. Άρα έχει το δικαίωμα να διαθέσει την ζωή του όπως επιθυμεί³³. Η άρνηση του ασθενή να υποβληθεί σε ιατρική πράξη απαραίτητη για την ζωή του φέρνει τον ιατρό αντιμέτωπο με επιπλέον υποχρεώσεις ενημέρωσης³⁴.

³² ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΩΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΣΥΝΝΟΜΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΓΕΙΑΣ* Θεοφανώ Παπαζήση Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής ΑΠΘ

³³ Μπέκα, Η προστασία της ζωής και της υγείας στον ποινικό κώδικα, 2004, 70.

³⁴ Πόρισμα 13218/26.11.2001 Συνήγορος του Πολίτη, Ποινική Δικαιοσύνη 2002, 153.

Ο Νόμος 3304/2005 με τίτλο «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού», ο οποίος προβαίνει σε θέσπιση ενός γενικού πλαισίου ρυθμίσεως για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής καθώς και για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Σκοπός του νόμου, ως ρητώς αναφέρεται στο άρθρο 1 αυτού, ήταν η προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις που προβλέπονταν από τις Οδηγίες 2000/43/EK του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000 και 2000/78/EK του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000, ώστε να διασφαλίζεται η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του ν. 3304/2005 σχετικά με την εξειδίκευση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, απαγορεύεται η άμεση ή έμμεση διάκριση για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1. Ως διάκριση νοείται και η παρενόχληση ή κάθε άλλη προσβλητική ενέργεια, η οποία εκδηλώνεται με ανεπιθύμητη συμπεριφορά που σχετίζεται με έναν από τους λόγους του άρθρου 1 και έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Κατά την εξειδίκευση της έννοιας της παρενόχλησης λαμβάνονται υπόψη και τα χρηστά και συναλλακτικά ήθη.

B.1.2 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΛΛΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ "ΘΕΡΑΠΕΙΩΝ ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗΣ"

Οι «θεραπείες μεταστροφής» έχουν επισήμως απαγορευτεί από κράτη - μέλη σε εθνικό επίπεδο με πρώτο κράτος μέλος τη Μάλτα, το έτος 2016, που εισήγαγε πανεθνική απαγόρευση "θεραπείας μεταστροφής" και ακολουθήθηκε από τη Γερμανία (2020) και τη Γαλλία (Ιανουάριος 2022).³⁵

Εάν τα ενήλικα άτομα μπορούν ελεύθερα να συναινέσουν να υπόκεινται σε «θεραπείες μεταστροφής» η Μάλτα, η Γερμανία και τέλος η Ελλάδα ορίζουν ότι από την απαγόρευση αυτή προστατεύονται μόνο τα ανήλικα άτομα και ως προς τα ενήλικα άτομα εκείνα που χρίζουν δικαστικής συμπαράστασης. Ωστόσο, η πλειοψηφία αυτών των νόμων διευκρινίζει ότι όταν λείπει η συναίνεση ή έχει δοθεί υπό πίεση, απαγορεύεται να εφαρμοστεί «θεραπεία».

Από την άλλη πλευρά, όταν η απαγόρευση ισχύει τόσο για ανηλικούς όσο και για ενήλικες, αυτή η συναίνεση δεν έχει καμμία ισχύ. Αυτό εφαρμόζεται για παράδειγμα στην πολωνική πρόταση, όπου η απαγόρευση αναφέρει ότι οι «θεραπείες μεταστροφής» συνιστούν ποινικό αδίκημα ακόμη και με τη συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου.

Στην Ισπανία, η απαγόρευση αφορά συγκεκριμένα τις υπηρεσίες δημόσιας υγείας και ορίζει την απαγόρευση εγγραφής νομικών προσώπων που παρέχουν "θεραπείες μεταστροφής".

³⁵ European Parliament. Bans on conversion "therapies". The situation in selected EU Member States. June 2022. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)733521](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)733521)

Σε μερικές χώρες, όπως η Μάλτα, η οποία επιτρέπει στους ενήλικες να υποβάλλονται σε "θεραπείες μεταστροφής", οι επαγγελματίες υγείας απαγορεύεται να ασκούν τέτοιες πρακτικές και υπόκεινται σε συγκεκριμένα πρόστιμα και άλλες ποινές.

Ένα θέμα ιδιαίτερης προσοχής είναι η συμμετοχή του προσώπου που έχει τη γονική μέριμνα. Ενώ οι περισσότεροι νόμοι δεν κάνουν ρητή αναφορά ο γερμανικός νόμος αναφέρει ότι οι κυρώσεις δεν ισχύουν για τα πρόσωπα που κατέχουν τη γονική μέριμνα εκτός και αν κατάφωρα παραβίασαν το καθήκον φροντίδας ή ανατροφής των τέκνων τους.

Αντίστροφα, στη Γαλλία, η εμπλοκή προσώπου ασκώντας τη γονική μέριμνα ανηλικού συνιστά ποινικό αδίκημα όταν διαπράττονται "θεραπείες μεταστροφής" σε αυτό. Επιπλέον, η γαλλική νομοθεσία ορίζει ότι «όταν το αδίκημα διαπράττεται από πρόσωπο που ασκεί τη γονική μέριμνα του ανηλικού, το δικαστήριο σε αυτή τη περίπτωση αποφαινεται για την ολική ή μερική ανάκληση της γονικής μέριμνας».

Στη Μάλτα και τη Γερμανία, η μέγιστη διάρκεια ποινής φυλάκισης είναι ένα (1) έτος, σε σύγκριση με τη Γαλλία που είναι τρία (3) χρόνια σε αντίθεση με την Ελλάδα που προβλέπει ότι η πράξη τιμωρείται με φυλάκιση αλλά δεν προβλέπει ελάχιστη ή μέγιστη ποινή.

Σε αντίθεση με άλλα κράτη μέλη, η Νομοθεσία του Βελγίου καθορίζει τη διάρκεια της ποινής στη σοβαρότητα της ζημίας που προκλήθηκε από τη "θεραπεία". Ενώ στην πρόταση του 2021 μια και μόνο προσπάθεια «θεραπείας» μετατροπής θα μπορούσε να

οδηγήσει σε ποινή οκτώ ημερών έως έξι μηνών, μια πράξη μετατροπής «θεραπεία» που περιλαμβάνει μέσα βασανιστηρίων ή περιορισμό της ελευθερίας θα επιφέρει ποινή 15 έως 20 ετών.

Όλοι οι ισπανικοί περιφερειακοί νόμοι που περιέχουν κύρωση για "θεραπείες μεταστροφής" ορίζουν τη διακοπή λειτουργίας του ιδρύματος που παρείχε αυτή τη "θεραπεία" για τρία (3) έως πέντε (5) έτη.

Για επαγγελματίες υγείας, όπως γιατρούς, ψυχολόγους και ψυχιάτρους, οι κυρώσεις είναι συνήθως πολύ αυστηρές . Ωστόσο, οι κυρώσεις περιλαμβάνουν (για παράδειγμα, στη Γαλλία), την ανάκληση άδειας ασκήσεως επαγγέλματος για περίοδο έως και δέκα (10) έτη. Στις προτάσεις της Πολωνίας και της Πορτογαλίας, η καναδικαστική απόφαση θα πρέπει να διαβιβαστεί αμέσως στον αρμόδιο επαγγελματικό φορέα.

Ο ευρωπαϊκός οργανισμός, η Ευρωπαϊκή Ψυχιατρική Ένωση (EPA) καταδίκασε τέτοιες «θεραπείες» το 2021.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει καταδικάσει σθεναρά όλες τις μορφές διακρίσεων κατά των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων, συμπεριλαμβανομένης της πρακτικής "θεραπειών μεταστροφής" ΛΟΑΤΚΙ και της παθολογίας των τρανς και ιντερσεξ άτομα, τονίζοντας την επείγουσα ανάγκη αντιμετώπισης των αυξανόμενων επιπέδων ρητορικής μίσους και εγκλημάτων μίσους που υποκινούνται από μεροληψία κατά του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου ενός ατόμου και προβάλλουν συγκεκριμένες προτάσεις για την καταπολέμηση της

ρητορικής μίσους και των επιβλαβών στερεοτύπων στα μέσα ενημέρωσης.

Το Κοινοβούλιο έχει τονίσει επίσης ότι η παραπληροφόρηση για τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ τροφοδοτεί το μίσος, τόσο στο διαδίκτυο όσο και εκτός και, απειλεί τη ζωή αυτών των ατόμων.

Το Κοινοβούλιο έχει ζητήσει επανειλημμένα την απαγόρευση τέτοιων πρακτικών. Το 2018, σε ψήφισμα σχετικά με την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ, το Κοινοβούλιο χαιρέτισε τις πρωτοβουλίες την απαγόρευση των θεραπειών μετατροπής LGBTI και την απαγόρευση της παθολογίας των τρανς ταυτοτήτων, και προέτρεψε όλα τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν παρόμοια μέτρα που σέβονται και προασπίζουν το δικαίωμα στο φύλο ταυτότητα και έκφραση φύλου.

Το 2020, το Κοινοβούλιο επανέλαβε ότι τα κράτη μέλη πρέπει να απαγορεύσουν τέτοιες πρακτικές.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είναι σαφές ότι ο Νόμος 4931/2022 "προσπαθεί" να ποινικοποιήσει τις αποκαλούμενες "θεραπείες μεταστροφής" αφήνοντας όμως "παραθυράκια" εισάγοντας όρους όπως τη "συναίνεση" χωρίς όμως τα παρέχει τα εχέγγυα για την αυστηρή ποινικοποίηση αυτών των θεραπειών και χωρίς να λαμβάνει ουσιαστική θέση επί του ζητήματος αυτού.

Είναι σαφές επίσης ότι οι "θεραπείες μεταστροφής" έχουν χαρακτηριστεί ως «βασανιστήρια» από το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ. Πλείστες οι Μαρτυρίες των θυμάτων τέτοιων πρακτικών όπου τα θύματα έχουν υποστεί ψυχολογική βία, άρνηση σεβασμού του αυτοπροσδιορισμού τους, εκβιασμούς, απειλές, εξαναγκασμό να υποβληθούν σε ανεπιθύμητες ιατρικές εξετάσεις ακόμη και σεξουαλική βία.

Η έννοια της συναίνεσης, που σύμφωνα με το Νόμο 4931/2022, αφής στιγμής δωθεί σ επαγγελματίες υγείας "αίρει" το άδικο της παράνομης "πρακτικής μεταστροφής" αντίκειται στις θεμελιώδεις αρχές των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καθώς ουδείς μπορεί να συναινέσει σε μια εις βάρος του κακοποιητική συμπεριφορά ασκούμενη από άτομα εξειδικευμένων γνώσεων ή πνευματικής καθοδήγησης.

Η θεμελιώδης αρχή της προσωπικής αυτοδιάθεσης έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την ελλειπή προστασία από το Νόμο 4931/2022 καθώς δεν υπάρχει καθολική απαγόρευση τοιούτων πρακτικών παρά μια "συναίνεση" στην εξουτελιστική πρακτική που προσβάλλει

βάνουσα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια αφού αυτές οι "πρακτικές" συνιστούν βασανιστήρια.

Ο Νόμος 4931/2022 εισάγει τον ορισμό της "πρακτικής μεταστροφής" ως κάθε μεταχείριση που επιχειρεί να μεταβάλει τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα ή την έκφραση φύλου ενός ατόμου και ότι οι παρεμβάσεις αυτές εκκινούν από την εδραιωμένη πεποίθηση ότι η ομοφυλοφιλία ή η αμφιφυλοφιλία και η ανάγκη αναπροσδιορισμού σύμφωνα με την ταυτότητα φύλου συνιστούν ψυχική διαταραχή ή ανωμαλία και ότι τα ΛΟΑΤΚΙ (Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφιφυλόφιλοι, Κούιρ, Ιντερσεξ) άτομα είναι ηθικά, πνευματικά ή σωματικά κατώτερα, στον αντίποδα όμως εισάγει τη συναίνεση.

Κανένας δεν πρέπει να υφίσταται βασανιστήρια και σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, μεταξύ άλλων για λόγους σχετιζόμενους με τον σεξουαλικό του προσανατολισμό ή τη ταυτότητα του φύλου του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ- ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ Καθηγήτρια
Ποινικού Δικαίου Νομικής Σχολής στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης Η κατοχύρωση της αυτονομίας του ασθενούς στο
ποινικό δίκαιο Bio-Juria Βιο-Νομικά Τόμ. 3, τεύχ. 1 (2021) – Vol. 3, iss.
1 (2021)
2. Ελισάβετ Συμεωνίδου - Καστανίδου Καθηγήτρια Ποινικού Δικαίου
Νομικής Σχολής στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Η
κατοχύρωση της αυτονομίας του ασθενούς στο ποινικό δίκαιο Bio-
Juria Βιο-Νομικά Τόμ. 3, τεύχ. 1 (2021) – Vol. 3, iss. 1 (2021)
3. Μπέκας Γιάννης, Η προστασία της ζωής και της υγείας στον
ποινικό κώδικα, Σάκουλας Δίκαιο/Οικονομία 2004, σελ 70.
4. Dehlin J, Galliher R, Bradshaw W, Hyde D, & Crowell K. Sexual
orientation change efforts among current or former LDS church
members. Journal of Counseling Psychology. 2015;62(2):95-105.
5. World Medical Association. Declaration of Tokyo - guidelines for
physicians concerning torture and other cruel, inhuman or degrading
treatment or punishment in relation to detention and imprisonment.
6. World Medical Assembly; 1975. Rev. 2006.

7. World Psychiatric Association. WPA position statement on gender identity and same-sex orientation, attraction, and behaviours. *World Psychiatry*. 2016;15(3):299–300.
8. Shidlo A & Schroeder M. Changing sexual orientation: a consumers' report. *Professional Psychology-Research and Practice*, 2002;33: 249-259.
9. ΕΛΔΑ Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Laskey, Jaggard και Brown κατά Ηνωμένου Βασιλείου) Gutmann 2000
10. World Medical Association. Declaration of Geneva. World Medical Assembly; 1948. Rev. 2017.
11. World Medical Association. International Code of Medical Ethics.
12. World Medical Assembly; 1949. Rev. 2006.
13. World Medical Association. Statement on Natural Variations of Human Sexuality. October, 2013.
14. Πόρισμα 13218/26.11.2001 Συνήγορος του Πολίτη, Ποινική Δικαιοσύνη 2002, σελ 153.
15. Θέση ΕΨΕ (Ελληνικής Ψυχιατρικής Εταιρείας)-Κλάδου- Σεξουαλικότητας-και-Διαπροσωπικών-Σχέσεων <https://psych.gr/wp-content/uploads/2022> last access: 09-02-2023
16. Θεοφανώ Παπαζήση Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νομικής ΑΠΘ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΩΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΣΥΝΝΟΜΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΓΕΙΑΣ last access 07-02-2023 <http://www.digestaonline.gr/index.php/2-digestalawreview/43-2004-papazisi>

17. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 1ης Μαρτίου 2018 σχετικά με την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2016 (2017/2125(INI) last access :09-02-2023

18. IRCT research on conversion therapy available at https://irct.org/uploads/media/IRCT_research_on_conversion_therapy.pdf. last access: 08-02-2023

19. RCT research on conversion therapy available at https://irct.org/uploads/media/IRCT_research_on_conversion_therapy.pdf. last access: 08-02-2023

20. UN Committee Against Torture. General Comment 2, Implementation of article 2 by States Parties. CAT/C/GC/2/CRP.1/Rev.4.2007 last access: 08-02-2023

21. IRCT research on conversion therapy available at https://irct.org/uploads/media/IRCT_research_on_conversion_therapy.pdf. last access: 06-02-2023

22. Turban JL, Beckwith N, Reisner SL, & Keuroghlian AS. Association between recalled exposure to gender identity conversion efforts and psychological distress and suicide attempts among transgender adults. JAMA Psychiatry. published 2020;77(1):68
<https://yogyakartaprinciples.org/principles-en/> last access: 08-02-2023

23. European Parliament Resolution on the situation of fundamental rights in the EU in 2016, 1 March 2018, P8_TA (2018) 0056, p. 65.

<https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-> last access: 05-02-2023

24. American Counseling Association. Ethical issues related to conversion or reparative therapy.

<https://www.counseling.org/news/updates/2013/01/16/ethical-issues-related-to-conversion-or-reparativetherapy>. Published 16 January 2013. last access: 08-02-2023